

— Collecció d'Obres Pòstumes —

JACINTO VERDAGUER

• Cantic dels Cantics

precedit de Els Jardins de

Salomó • • • • •

Una pesseta

CANTIC DELS CANTICS
PRECEDIT DE
ELS JARDINS DE SALOMÓ

JACINTO VERDAGUER

CANTIC DELS CANTICS

PRECEDIT DE

ELS JARDINS DE SALOMÓ

(OBRA POSTUMA)

PROLEG DE

MANUEL DE MONTOLIU

BARCELONA

Tip. «L'Avenç», Ronda de l'Universitat, 20

1907

ALGUNES NOTES SOBRE
EL MISTICISME DEN VERDAGUER

DURA i hardida es la tasca que he consentit avui en carregar sobre més febles espatlles acceptant l'immerescut honor que ls editors del present volum m'han fet a l'encomanar a la meva inexperta ploma, novicia en la noble carrera de la crítica literaria, unes paraules d'introducció an aquesta obra postuma del nostre gran poeta. I heus-em-aquí per aquest motiu ple de dubtes i vacilacions, no sabent quin camí emprendre pera complir airosament el meu compromís. Feina vana i pedantesca fóra la meva si ara intentés obrir a l'esperit public el camí pera introduir-lo en una de les creacions més exquisides del nostre immortal Verdaguer i guiar l'encuriosit viatger al través de les cissellades meravelles que a cada pas s'hi troben,

fent-li aturar els ulls i parar esment en cascuna de les mil filigranes que a la nostra admiració s'hi ofereixen. La cambra íntima i perfumada, oculta en el grandíols monument de la poesia hebraica, dins la qual anem a penetrar, prou que es estada objecte d'estudi i de savies disquisicions per part dels més eminents orientalistes antics i moderns, que han interpretat de mil diverses maneres els seus símbols i les seves significances; prou que ha constituït el tema d'inspirades gloses i variacions de la banda dels poetes místics de tots els climes i totes les edats, pera que pugui caure aquest modest prologuista en la temptació d'afegir una nova plana totalment sobrerera a la vasta i valiosa hermenèutica secular que com rossec gloriós ha deixat al través dels segles el breu i en aparença insignificant idili dels llibres bíblics.

D'altra banda, si això no fos prou, encara m'allunya més d'aquest camí perillós la presència d'aquest bellíssim assaig, esplendí model de la moderna prosa catalana, que sots el nom d'*Els Jardins de Salomó* ha escrit el mateix Verdaguer al davant de sa traducció insuperable, suau preludi puntejat en la seva harpa angelica com a mística iniciació a les arrobadores harmonies del diví cantor dels amors de la Sulamitis.

La traducció que avui s'ofereix al nostre públic no fretura ni encomi ni lloança. Es una d'aquelles rares traduccions-creacions, una assimilació perfeta a la llengua nadiua i a l'esperit de la raça del Cantic d'amor dels llibres hebraics, que s'imposa per sí sola. Els qui coneixin bé aquest suavíssim epitalami, el coneixeran millor al través de l'inspiradíssim tresllat que n'ha fet el nostre Verdaguer. El poeta judaic que ns ha llegat tant divina meravella¹ necessita, en veritat, un traductor de rares condicions de sentiment i de fantasia, pera que aquest arribi a vessar en una altra llengua tota l'exquisida essència d'aquesta flor eteria de la seva poesia, sense que s'esfulli ni s'calcigui entre les mans que a cullir-la gosen, sense que s'hi esvaeixi ni s'perdi cap efluvi del seu ubriagador aroma.

En Verdaguer era entre nosaltres l'elegit pera portar a terme aquest delicat trasplantament. Però abans de posar les seves mans en reliquia tant sagrada, havia visitat els jardins de Salomó i allí anegà tot el seu ésser en l'onada de perfum perdurable que en aquell delitós sojorn exhalà, altre temps, la flor d'amor devo-

1) La tradició judaico-cristiana atribueix el CANTIC a Salomó. Eichhorn i altres savis moderns, fixant-se que en el text hi han molts termes caldaics, diuen que es del temps del captiveri de Babilonia. Els talmudistes senyalen com autor a Ezequies.

tament servada entre ls fulls dels llibres sagrats del poble hebraic. No s'contentà, doncs, de trasplantar-la en el verger de la nostra jove poesia: a mesura que, fulla per fulla, la feia poncellar, abocava en l'immaculat calzer la regalada essència que en el nadiu verger el seu cor copsada havia. Oh! Flaireu-la, i ubriagueu-vos-hi, ànimes devotes de la poesia, aquesta exquisida flor tardana que ara tant sortadament havem descoberta fresca i flairivola en la llosa del sepulcre del nostre immortal.

I ara, llegidor, si bé m vols creure, gira full i fes dreuera, que l camí que porta a «la collada de l'encens» i a «la montanya de la mirra» s'obre lliure de pas al teu davant, i no t'es mes-ter guia ni explicador pera despertar la teva sorpresa i la teva delectació. No t'entretenguis am mi fent-me de company en aquesta placida passejada que al voltant dels jardins de Salomó faré ara que n vinc de sortir, pera meditar i divagar am l'ombra del gran esperit que tant devotament els evocà, i provar de reconstituir la fesomia espiritual del malaguanyat jardiner que ns ha fet reposar a l'ombra de les palmeres del Liban i ens ha fet tastar els emmelats gotims de les vinyes d'Engaddí.

*
* *

En Verdaguer constitueix un cas curiós en l'història de les literatures. En la seva personalitat trobem una antinomia, un contrast entre dos elements en aparença irreductibles, igualment forts i potents, puix igualment forta i potent fou la revelació de l'un i de l'altre en la creació de l'obra total del nostre poeta. Aquests elements són el pagànic i el místic.

La primera revelació del seu geni conté un robust sentit essencialment pagànic; manifesta una visió del món absolutament naturista; es una formulació inspirada d'un culte fervent a les forces naturals. L'heroe principal de *L'Atlantida*, Alcides o Heracles, es precisament un dels mites, un dels símbols més sintetics, més representatius de l'esperit que informava tot el paganisme antropomorfic de la religió helenica.

Molts, pot-ser, deixant-se guiar exclusivament pel caracter de les imatges i per l'especial inflexió, a voltes ampulosa, del to dominant en les estrofes de l'esmentat poema, podrien creure que la font espiritual de l'inspiració verdagueriana al plasmar la seva gran concepció fou la poesia dels llibres biblics. Però es una pura aparença. El sentit i el sentiment de la divinitat llegats a la civilització per aquell poble i perpetuats, com part essencial del seu *credo*, per la teologia cristiana, no traspuen en lloc en les

planes de la primera creació del nostre gran poeta. La concepció de Déu, únic creador i conservador de les forces de l'univers, hi està substituïda per la de l'home semi-déu, encarnat en l'invencible fill d'Alcmena, dominador i ordenador de les forces cegues i increades de la natura, únic poder que en el món del poema infondeix ànima, sentit i harmonia a la caòtica i inèrtil massa de la matèria de l'univers. Prou sé que l'enfonzament de l'Atlantida es, en el poema, un acte d'expiació cruenta realitzat pel Creador, irat contra els pecats dels homes. Però aquesta expiació, concebuda dins l'esperit bíblic, resta en el poema en estat purament ideològic, no s transforma en sentiment i no s fondeix ni domina en tota la fulgurant descripció del cataclisme on juguen com únics combatents l'home i la natura.

Es també digne d'observar-se en *L'Atlantida* que aquest paganisme informador del seu esperit no es begut en l'antropomorfisme estètic dels temps clàssics de la civilització grega, llavors que, perduda ja la primitiva i autèntica significança dels mites i símbols nacionals, aquests apareixien solament en l'aspecte favorable a les creacions poètiques i artístiques d'aquell poble que, consagrat principalment al culte de la Bellesa, ja havia fet evolucionar l'encarnació poe-

tica i plàstica de les seves divinitats i dels seus heroès fins a donar-li una aparença purament terrenal, fent-ne una reproducció sublimada dels gestos de l'ànima i del cos humanals. No: l'esperit pagànic de *L'Atlantida* es pre-clàssic, adhuc amb l'intent de clàssicisme que s'hi nota en el *Chor de les illes gregues*. El poema podríem dir que es una *cosmogonia* en vers, una tragèdia còsmica en que l veritable chor, en tota l'evolució del conflicte, es constituït per les multiformes forces de la natura preses en llurs moments de cega furia, i en la que l veritable Heroe, com ja havem dit, es l'home, dominador i harmonisador d'aquestes forces. Es hesiòdic i no homeric l'helenisme que s respira en les planes de *L'Atlantida*. No es l'espiritualisme de Parmènides i de l'escola eleàtica (veritable filosofia del clàssicisme helenic que assolí el cim més alt en el diví Plató) el fons ideològic d'aquell món torturat i caòtic concebut pel nostre poeta: es més aviat el naturisme de l'escola jònica de Tales i Anaximandre. El lector del poema presència l'espectacle d'una tempestuosa recreació del món, d'una violenta reorganització de la matèria, en la qual l'aigua, l'aire, el foc i la terra (l'antic quadrí dels elements naturals, fonaments de totes les cosmogonies) juguen a llur lliure albir, produint ferestes conflagracions,